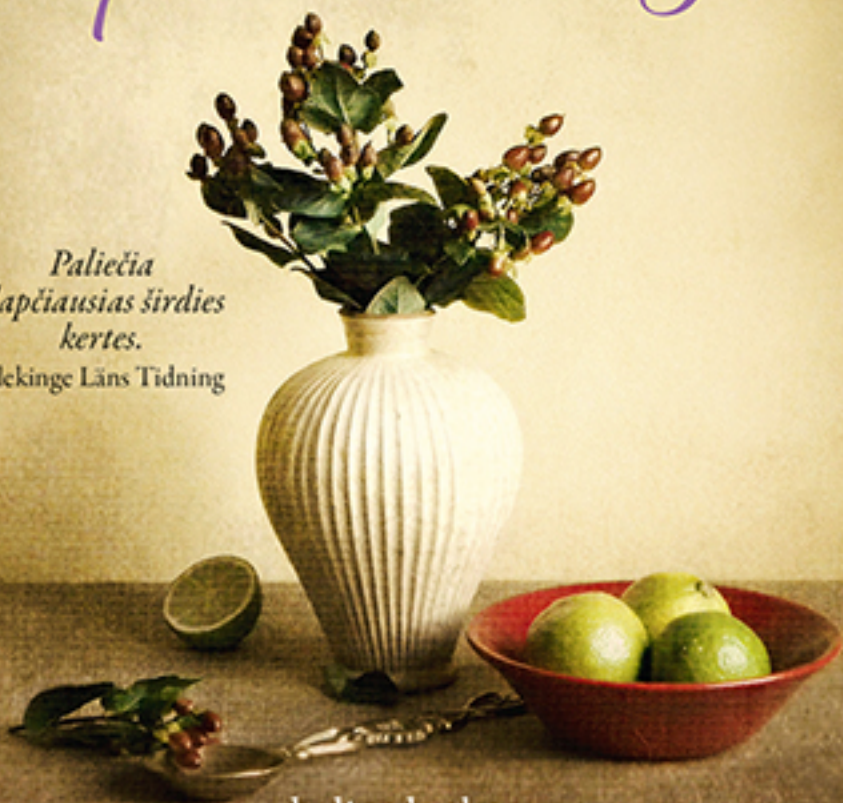

Sofia
Lundberg
*Klaustukas - tai
pusė širdies*

*Paliečia
slapčiausias širdies
kertes.*

Blekinge Läns Tidning

baltos lankos

Sofia Lundberg

Klaustukas – tai pusė širdies

romanas

Iš švedų kalbos vertė Eglė Voidogienė

baltos lankos

Dabar

Niujorkas, 2017

Temsta. Saulė leidžiasi už aukštų pastatų kitapus studijinio lango. Spinduliai ryžtingai braunasi tarp namų fasadų ir it auksinės ietys vejasi artėjančią tamsą. Ir vėl vakaras. Elina jau kelias savaites nevakarieniavo namie. Nevakarieniaus ir šiandien. Ji pažvelgia į namą, stovintį už kelių kvartalų, su išsike-rojusiais augalais ant stogo terasos – jos terasos. Mato raudoną skėtį nuo saulės ir jau užkurtą kepsninę. Į dangų kyla plonas dūmų stulpelis.

Kažkas ten lyg ir vaikšto, tikriausiai Semas arba Alisa. O gal koks draugas užsuko aplankyti. Ji įžiūri tik figūrą, besisukiojančią tarp augalų.

Jie, be abejo, vėl jos laukia. Ten, namuose. Veltui.

Jai už nugaros po studiją pirmyn atgal zuja žmonės. Ant metalinio rėmo kabo pilkai mėlyna foninė širma, švelniai banguojanti ties grindimis. Viduryje stovi auksiniu brokatu aptraukta kušetė. Ant jos guli daili moteris, kaklą pasidabinusi keliomis eilėmis perlų karolių. Ji vilki platų, banguojantį, ant grindų besidriekiantį baltą tiulio sijoną. Viršutinė dalis, ištepta aliejumi, blizga, o stori vėriniai dengia jos nuogas krūtis. Lūpos raudonos. Veido spalva tobulai išlyginta makiažo sluoksniu.

Du asistentai rūpinasi šviesa: pakelia ir nuleidžia didžiu-les šviesdėžes, paspragsi fotoaparatu, pažiūri į liuksmetrą, o tada vėl viską pradeda iš naujo. Už asistentų stovi stilistų ir makiažo meistrų komanda. Susikaupę jie svarsto kiekvie-ną kuriamos nuotraukos detalę. Jie apsirengę juodai. Visi ap-sirengę juodai. Visi, išskyrus Eliną. Ji vilki raudoną suknelę. Raudoną kaip kraujas, raudoną kaip gyvenimas. Raudoną kaip vakaro saulė už lango.

Elina krūpteli, išbudinta iš minčių, kai suirzusi gražuolė pradeda garsiai reikšti nepasitenkinimą:

– Kas gi čia tiek ilgai trunka? Ilgiau taip nebeišsilaikysiu. Alio! Gal jau pradėdam?

Moteris ant šezlongo atsidūsta ir įsitaiso kiek patogiau. Karoliai nuslysta ant šono, apnuogindami standų mėlyną spe-nelį. Du stilistai iš karto prišoka ir stengdamiesi jį pridengti kantriai ir atsargiai sudėlioja perlus atgal į vietas. Kelis karo-liukus priklįjuoja permatoma dviguba lipniąja juostele. Moters oda pašiurpsta nuo prisilietimo. Ji garsiai atsidūsta ir pavarto akimis – vienintele kūno dalimi, kurią gali laisvai judinti.

Prie Elinos prieina kostiumuotas vyras – moters agentas. Pasilenkia prie jos ir mandagiai šypsodamasis sušnibžda:

– Būtų gerai jau pradėti. Jos nuotaika bjūra, taip nieko gero nebus.

Elina lengvai papurto galvą ir vėl nusuka žvilgsnį į pasta-tus už lango. Atsidūsta.

– Galime pabaigti dabar pat, jei ji nori. Nuotraukų jau tikrai turime per akis, juk šįkart tai tik vidiniai puslapiai. Ne viršelis.

Agentas skėsteli rankomis į šonus ir įbeda į ją žvilgsnį.

– Ne, tikrai ne. Nufotografuosime ir šitaip.

Elina atsiplėšia nuo namų vaizdo ir prieina prie stovo su fotoaparatu. Kišenėje suvibruoja mobilusis. Ji žino, kas rašo, tačiau neatsako. Žino, kad žinutė tik sustiprins sąžinės graužatį. Žino, kad jie namuose nusivylę.

Elinai atsistoja už fotoaparato, moters akyse išsižiebia tūkstančiai žvaigždžių. Nugara išsitiesia, lūpos pasipučia. Ji lengvai atlošia galvą ir plaukai krinta už nugaros, vos vos plaikstomi silpno ventiliatoriaus vėjelio. Ji – žvaigždė, kaip ir Elina. Neilgai trukus šiame pasaulyje lieka tik jos dvi. Įtraukia viena kitą. Elina fotografuoja, instruktuoja, moteris juokiasi, flirtuoja su ja. Komanda už nugaros ploja. Kūrybos svaigulys plūsta Elinos venomis.

Tik praėjus kelioms valandoms, Elina prisiverčia palikti studiją ir visas nuotraukas, reikalaujančias jos dėmesio, kompiuteryje. Telefonas pilnas praleistų skambučių ir susierzinimo žinučių. Nuo Semo, nuo Alisos. „Kada grįši?“ „Kur tu, mama?“ Ji praverčia jas, bet visų žodžių neskaito, neturi tam jėgų. Nestabdo pro šalį per siautulingą Niujorko naktį lekiančių taksi automobilių. Asfaltas vis dar šiltas nuo saulės kaitros. Ji eina lėtai, sutinka jaunų gražių žmonių, kurie garsiai juokiasi, yra apsvaigę. Mato ir kitus žmones – sėdinčius ant asfalto, purvinus, atstumtus. Jau senokai nėjo pėsčiomis namo, nors gyvena taip arti. Senokai judėjo už sporto klubo, namų ar studijos sienų. Po aukštakulniais justai nelygiai sudėtos šaligatvio plytelės. Ji eina lėtai ir įsimena kiekvieną kelio detalę. Jos pačios gatvė, Orchardo, naktį atrodo apleista – nei žmonių, nei automobilių. Skurdi ir nušiurusi, kaip ir visos gatvės

Žemutiniame Istaide. Ji dievina tai – kontrastą tarp vidaus ir išorės, tarp laiko žymių ir prabangos. Įžengia į laiptinę, nepastebėta praeina pro snaudžiantį sargą ir paspaudžia mygtuką liftui iškviesti. Tačiau durims prasivėrus sudvejoja ir vėl apsisuka. Jai norisi pasilikti lauke, pulsuojančioje naktyje. Namie visi vis vien jau sumigę.

Ji atsirakina pašto dėžutę ir ištraukia laiškų krūvelę. Pasiima ją su savimi ir nueina iki restorano toje pačioje gatvėje, už kelių namų, – vietą, kur dažnai traukia po vėlyvų fotosesijų. Ten užsisako taurę 1982-ųjų bordo. Padavėjas papurto galvą.

– 1982-ųjų taurėmis neparduodame. Turime vos porą butelių. Ekskliuzyvinis reikalas. Buvo geri metai.

Elina apsidairo.

– Priklauso nuo požiūrio. Bet aš mielai sumokėsiu už butelį, atneškite man to vyno, prašau. Aš to verta. Lai bus 1982-ieji.

– *Alright**, jūs to verta. – Padavėjas pavarto akimis. – Beje, mes greitai užsidarome.

Elina linkteli.

– Nesijaudinkit, aš geriu greitai.

Ji verčia laiškus, dėdama į šoną neatplėštus vokus, kol vienas atkreipia dėmesį. Visbio miestelio antspaudas. Švedišką pašto ženklas. Jos vardas kruopščiai užrašytas ranka, didžiosiomis raidėmis, mėlynu rašalu. Elina atplėšia jį ir išlanksto ištrauktą popieriaus lapą. Tai kažkoks žvaigždėlapis, ant kurio didelėmis raitytomis raidėmis užrašytas jos vardas. Ji sulauko kvėpavimą ir perskaito apačioje užrašytus žodžius:

* Gerai (angl.) (čia ir toliau – vert. past.).

Šiandien viena žvaigždė buvo pavadinta Elina.

Ji dar ir dar kartą perskaito neįprasta kalba užrašytą eilutę. Žvaigždės vieta dangaus skliaute nurodyta ilga koordinacijų eile.

Žvaigždė, kurią kažkas jai nupirko. Visiškai nuosava žvaigždė, pavadinta jos vardu. Tai tikriausiai nuo... negi tikrai... jis tai atsiuntė? Ji sulaiko minčių srautą – net pati sau nenori ištarti to vardo. Tačiau mintyse iškilęs veidas aiškus. Kaip ir šypsena.

Krūtinėje daužosi širdis. Ji patraukia žvaigždėlapį tolėliau nuo savęs. Nenuleidžia nuo jo akių. Tada pakyla nuo staliuko ir išbėga į gatvę, pažvelgia į dangų, bet mato tik tamsiai mėlyną bekontūrę masę virš namų. Niujorke niekada iki galo nesutemsta, nebūna pakankamai tamsu, kad pasimatytų mirgančios žvaigždžių viršai. Aukšti Manhatano pastatai kone siekia dangų, tačiau nuo gatvės apačioje jis atrodo be galo tolimas. Ji grįžta į vidų. Padavėjas stovi prie staliuko su buteliu rankoje ir laukia. Įpila šiek tiek vyno į taurę. Ji išmaukia jį, net nepajausdama skonio. Nekantriai pamoja jam ranka, kad greitai papildytų, ir nugurkia dar du didelius gurkšnius. Tada vėl pasiima žvaigždėlapį ir pavarto blizgųjų popierių. Apatiniame kampe ant tamsaus fono auksiniu rašikliu užrašyta:

Mačiau tavo nuotrauką laikraštyje. Iškart pažinau. Long time, no see. Susisiek!*

F

Ir apačioje adresas. Elina pajunta, kaip skrandis įsitempia, pamąčius siuntėjo adresą, – tiesiog susitraukia. Ji negali atplėšti

* Seniai nesimatėme (angl.).

akių, kuriose kaupiasi ašaros. Rodomuojų pirštu apvedžioja raidę F ir sumurma jo vardą: „Fredrikas.“

Burnoje sausa. Ji pasiekia vyno taurę ir ją ištuština. Tada garsiai, tiesmukai šūkteli padavėjui:

– Alio! Gal galėčiau gauti didelę stiklinę pieno? Staiga pasijutau labai ištroškusi.

Tuomet
Heividė, Gotlandas, 1979

– Po du šimtus mililitrų kiekvienam. Ir baikit zyzt.

Mažos rankytės griebė raudonai baltą kartoninį pieno paketį, Elinai vos spėjus jį pastatyti ant pušinio stalo. Dvi poros vaikiškų rankyčių žemėtomis panagėmis. Elina pamėgino atimti paketį, tačiau broliai nustūmė ją kietomis alkūnėmis. Šaukė vienas per kitą:

– Aš pirmas!

– Tu per daug geri!

– Duok man!

Riksmus permušė kietas balsas:

– Baikit zyzt, nebegaliu daugiau. Vyresnis geria pirmas. Taisykles žinot. Po du šimtus mililitrų kiekvienam. Klausykit Elinos!

Marianė toliau stovėjo nugara į juos, pasilenkusi virš virtuvinio stalviršio.

– Girdėjot. Klausykit mamos.

Elina kieta ranka nustūmė Eriką su Edvinu į šoną. Berniukai nuvirto nuo virtuvinio suolo, nepaleisdami tvirtai laikomo pieno pakelio. Stojo mirtina tylą, jiems su savimi nusi-tempus ir rudą porceliano lėkštę. Tarsi oras būtų sutirštėjęs, o laikas sustojęs. Dūžis, išsitaškęs pienas ir kiaurai veriantis riksmas.

O tada tyla ir išpūstos akys.

Ant plastikinio kilimėlio plėtėsi balta pieno bala, nuo stalo lašėjo, netašytomis stalo kojomis tekėjo balti upeliukai. Dar vienas riksmas. Įtūžęs stūgsmas, pervėręs kambarį.

– Prakeikti mažvaikiai, štai kas jūs! Lauk! Lauk iš mano virtuvės!

Elina ir broliai nedvejodami pasipustė padus. Išbėgo pro duris ir nuskuodė kiemu, vejami keiksmų, baigiančių užpildyti visus virtuvės kampus. Jie sutūpė už lentų krūvos prie tvarto sienos ir prisiglaudė vienas prie kito.

– Elina, ar dabar nebegausime maisto? – sušnibždėjo jaunėlis broliukas vos girdimu balsu.

– Ji greitai nusiramins, Edvinai, juk žinai. Nesijaudink. Tai aš kalta, kad sudužo lėkštę.

Elina švelniai paglostė jam plaukus ir prisiglaudė arčiau savęs.

Galčiausiai paleido broliukus. Atsistojo ir nedrąsiai žengė atgalios, namo link. Viduje matė pasilenkusią mamos figūrą, renkančią nuo grindų lipnias porceliano šukes, matė, kaip ji vieną po kitos ima jas nykščiu ir rodomuoju pirštu. Kitoje rankoje iš lėto augo šukių krūvelė.

Virtuvės durys buvo neuždarytos ir girgždėjo varstomos stipraus vėjo. Nuo lietvamzdžio nuvarvėjo keli lietaus vandens lašai. Kapt, kapt. Elina įsiklausė. Viduje buvo tylu. Marianė toliau tupėjo nunarinusi galvą, nors visos šukės jau buvo surinktos. Blanka uostinėjo grindis priešais ją, laižė išpiltą pieną. Marianei šuo nerūpėjo.

Elina susikaupė įeiti vidun, bet staiga susilenkusi figūra išsitiesė. Elinai net širdis suvirpėjo nuo to judesio. Ji apsisuko ir pasileido bėgte atgal pas brolius. Lėkė per grindinį, genama

naujo riksmo. Atsitūpė už lentų krūvos. Marianė prilėkė prie durų ir išmetė šukes į kiemą nelyginant aštrias kulkas.

– Ir likit ten, kur dabar esat, nebenoriu jūsų daugiau matyti! Ar girdit?! Nebenoriu daugiau jūsų matyt!

Šukės baigėsi. Marianė suko ratus, ieškodama vaikų. Elina susigūžė, apkabino broliukus, šie pasislėpė atrėmę galvas jai į pilvą. Jie vos bedrįso kvėpuoti, atidžiai klausėsi net menkiausią judesį išduodančio garso.

– Šį mėnesį maisto nebebus! Girdit?! Jokio maisto! Prakeikti mažvaikiai! Prakeikti nelemti mažvaikiai!

Rankos sutabalavo ore, nors visos šukės jau buvo išmėtytos. Elina stebėjo ją pro tarpus lentų krūvoje. Čia buvo sukrauti seni baldai, sodinukų dėžės ir visi kiti rakandai, kurie jau seniausiai turėjo būti išmesti. Galiausiai Marianė apsisuko ir grįžo į namus, ranką prispaudusi prie krūtinės, tarsi ten, viduj, būtų susitraukusi širdis. Pro virtuvės langą Elina matė, kaip ji išvertė rankinę ir virtuvinius stalčius, kol galiausiai rado, ko ieškojusi. Cigaretę. Prisidegė, giliai įtraukė ir išpūtė dūmus į lubas. Tobulai apvalūs žiedai po truputį išsitempė į ovalus ir galiausiai išsiskaidė į rūką dingo. Žiedai ją ramino, Elina tai žinojo. Kai bus likusi tik nuorūka, Marianė įmesianti ją į kriauklę ir viskas bus praėję.

Vaikai dar valandėlę pasėdėjo. Kartu, susiglaudę. Edvinas, nuleidęs galvą, pagaliuku raižė žemę, piešė brūkšnelius ir apskritimus. Elina sėdėjo nebyliai, akis įbedusi į namą. Kai Marianė galiausiai, po ilgo, tylaus laukimo, plačiai atvėrė apmusijusį virtuvės langą, Elina atsistojo ir pažvelgė jai į akis. Nedrąsiai nusišypsojo ir iškėlė ranką pasisveikinti. Marianė atsakydama taip pat vos vos nusišypsojo, bet burnos nepravėrė – ši liko suspausta.

Viskas vėl buvo kaip įprastai. Viskas praėjo.

Ant palangės stovėjo dvi perdžiūvusios raktažolės nuvytusiais žiedais. Marianė nugnybo kelis labiausiai nudžiūvusius ir išmetė į gėlių lovelį.

– Galit grįžti! Atsiprašau! Tiesiog šiek tiek supykau! – šūktelėjo ji. Tada vėl atsuko jiems nugarą ir atsisėdo prie virtuvinio stalo.

Elina atsitūpė, parinko nuo žemės akmenėlių, išmetė visus į viršų ir atvertė delną. Vienas akmenėlis užsiliko kiek ilgiau, bet galiausiai, kaip ir kiti, nukrito ant žemės.

– Neturėsi vaikų, – paerzino Edvinas.

Elina metė į jį piktą žvilgsnį.

– Patylėk.

– Vieną turės. Vienas šiek tiek užsilaikė, – guodė Erikas.

– Prašyčiau. Negi rimtai tikite, kad akmenukų krūva gali išburti ateitį?

Elina atsiduso ir nuėjo namų link. Pusiaukelėj stabtelėjo ir pamojo broliams.

– Ateikit ir jūs. Einam valgyt, aš alkana.

Kai jie grįžo į virtuvę, Marianė sėdėjo prie stalo panirusi mintyse. Rankoje laikė cigaretę, ilgas pelenų stulpelis tik ir laukė, kada bus nukratytas. Peleninė ant stalo buvo pilna. Nuorūkos viena po kitos buvo gėsamos į smėlį ant dugno. Marianės veidas buvo išblyškęs, akys žiūrėjo į niekur. Ji net nesureagavo, kai vaikai susėdo ant virtuvės suolo.

Elina, Erikas ir Edvinas valgė tylomis. Virta dešra – po dvi riekes kiekvienam – ir šalti ragelių formos makaronai, sulipę į didelius gniutulus. Atskirti juos vieną nuo kito galėjai tik su gera doze kečupo. Stiklinės buvo tuščios, Elina atsistojo įpilti

vandens. Marianė nusekė ją žvilgsniu. Žiūrėjo, kaip ji pripildė tris stiklines ir pastatė ant stalo.

– Dabar jau būsit geri?

Jos balsas buvo prikimęs, tarsi būtų ką tik atsikėlusai.

Elina atsiduso, broliai grūdosi už jos ant suolo.

– Mes netyčia išpylėme, mama, nenorėjom.

– Akis draskai?

Ji papurtė galvą.

– Ne, nedraskau, bet...

– Ša tik. Tylos. Daugiau apie tai nė žodžio. Valgyk savo maistą.

– Atleisk, mama, mes netyčia. Šiek tiek išliejom ir tai aš kalta, kad lėkštė sudužo. Nepyk ant Eriko su Edvinu.

– Jūs tiek daug pešatės. Ar jums būtina tiek peštis? Visą laiką. Nebegaliu daugiau.

Marianė garsiai sudejavo.

– Šiandien mums pieno nereikia. Bus gerai ir su vandeniu.

– Aš taip siaubingai pavargau.

– Atleisk, mama. Mums labai gaila. Ar ne, Erikai? Ar ne, Edvinai?

Broliai linksėjo galvomis. Marianė pasilenkė virš puodo, pagramdė ir įsikišo šaukštą su makaronais į burną.

– Ar norėtum lėkštės, mama?

Elina vėl atsistojo, priėjo prie spintelės, bet Marianė ją su-laikė.

– Nereikia, valgykit. Tik pažadėkit, kad baigsit peštis. Gausit visą likusį mėnesį gert vandenį, nebeturim pinigų.

Erikas su Edvinu pasukiojo lėkštės. Aižiai sucypė į rudą keramiką smeigiamos šakutės.

– Valgykit tvarkingai.

– Bet, mama, jiems reikia pasimaišyti. Makaronai šalti ir sulipę.

– Jie nebūtų tokie, jei nebūtumėt pešęsi. Valgykit tvarkingai, pasakiau.

Edvinas nustojo valgęs. Erikas nuleido galvą ir atidžiai šakute kabino makaronus. Po vieną ant kiekvieno danties.

– Kodėl turi būti tokia pikta? – sušnibždėjo Erikas ir pažvelgė į Marianę.

– Turit mokėt ir su karalium valgyti. Girdit? Mano vaikai turi elgtis taip gražiai, kad prireikus bet kurią dieną galėtų vakarieniauti pas karalių.

– Liaukis. Šitaip tėtis sakydavo, kai būdavo girtas. Mes niekada nevalgysime su karaliumi. Kaip tu tai įsivaizduoji? – Elina atsiduso ir nusuko akis.

Marianė griebė jos įrankius ir tėsė ant stalo taip smarkiai, kad šie atšokę nukrito ant grindų.

– Nebegaliu. Daugiau nebegaliu. Girdit?

Marianė pasiėmė lėkštę ir nunešė ją iki kriauklės. Garsiai barškino indus. Taip ji įpykdavo, kai būdavo alkana, – Elina tiek suprato. Ji sustabdė brolius, siekiančius dar makaronų.

– Mes jau pavalgėme, mama, liko ir tau.

Elina reikšmingai nužvelgė nejaukioje tyloje prie stalo sėdinčius brolius su švariai išgramdytomis lėkštėmis panosėse. Edviną su į visas puses išsikerojusiomis rugių šviesumo garbanomis, kurių vis dar niekas nekirpo, nors jam jau septyneri ir jis neseniai pradėjo eiti į mokyklą. Plaukai bangavo virš ausų ir sprando it aukso krioklys. Ir Eriką, vos vienais metais vyresnį, bet gerokai ūgesnį, net ir sėdint. Jo plaukai niekada nebuvo linkę į garbanas. Marianė jį reguliariai kirpo mašinėle. Apuskustoje galvoje buvo gerai matyti atlėpusios ausys.

– Jūs jau sotūs.

Elina pažvelgė į juos ragindama. Broliai nenoriai linktelėjo ir nuslydo ant grindų.

– Ar galime eiti nuo stalo?

Elina linktelėjo. Broliai išskuodė į viršutinį aukštą. Ji liko klausytis nuo kriauklės sklindančio barškėjimo. Stebėjo gunktelėjusią nugarą, palinkusią virš gerokai per žemo stalviršio. Staiga judesiai sustingo.

– Juk mums vis dėlto gerai, ar ne?

Elina neatsakė. Marianė neatsisuko. Jų žvilgsniai nesusitiko. Vėl subarškėjo indai.

– Ką aš be tavęs daryčiau? Be tavo brolių? Jūs mano E trejetas.

– Galbūt būtum ne tokia pikta?

Marianė atsisuko. Pro langą pašvietė saulė ir išryškėjo Marianės akinių nešvarumai. Ji pažiūrėjo Elinai į akis, kietai nurijo seilę ir priėjo prie puodo. Ryte rijo šaukštais šaltus makaronus.

– Jūs pavalgėt? Ar tikrai?

Marianė prisispaudė šalia Elinos ant virtuvinio suolo ir švelniai paglostė jai plaukus.

– Tu man tiek daug padedi, niekaip be tavęs nesusitvarkyčiau.

– Ar mes tikrai neturim pinigų? Net lašeliui pieno? Juk tu perki cigaretes.

Paskutinius žodžius Elina sumurmėjo nuleidusi akis į stalą.

– Ne. Šį mėnesį neturim. Rūkalai greitai baigsis, nebeįgaliu nusipirkt naujų. Sutačiau automobilį, mums jo reikia. Teks valgyti, ką turim sandėliuke, ten yra šiek tiek konservų. O iš čiaupo bėga vanduo. Gerk, jei esi alkana.

– Tai paskambink močiutei. Paprašyk pagalbos.

Elina žvelgė į ją prašančiu žvilgsniu.

– Tik per mano lavoną. – Marianė papurtė galvą. – Ir kuo ji mums padėtų? Jie tokie pat vargšai kaip mes. Neplanuoju skųstis.

Elina atsistojo ir įkišo ranką į siaurų džinsų kišenę. Ištraukė du kamštelius, geltoną pieštuko galą, dvi purvinas monetas po vieną kroną ir dvi – po penkiasdešimt erių.

– Turiu šitas.

Ji sudėliojo jas vieną ant kitos į krūvelę priešais Marianę.

– Užteks vienam litrui. Užsuk rytoj į parduotuvę, jei nori. Ačiū. Vėliau, kai turėsiu pinigų, atgausi keturias kronas. Pažadu.

Elina iššliūkino lauk, buvo vėsu, temo. Marianė liko sėdėti prie virtuvinio stalo. Su nauja cigarete rankoje.